SOUČASNÁ PODOBA

Vršovic

Městská
část
Praha 10

JAK NA VRŠOVICE?

Když postupně zpracováváme jednotlivé pražské čtvrtě, přemýšlím pokaždé o fotografii, která by danou čtvrť beze zbytku definovala. Nemyslím, že bych toho snad byl schopen jako fotograf, ale jako teoretik města bych rád poskytl alespoň návod fotografům lepším než já. Záhy jsem pochopil, že Vršovice rozhodně nebudou čtvrtí, kde bych to dokázal. Na rozdíl od některých pražských měst, kde převládla jedna dimenze jejich života či je byla schopna zastoupit emblematická stavba, jsou Vršovice autonomním plnokrevným městem s velkou rozmanitostí a dynamikou a s charakteristikami nepřeveditelnými na jedinou definici.

VRŠOVICE HISTORICKÉ

Vršovice čtou svou historii až k datu 1088, kdy se jejich jméno objevuje na zakládací listině vyšehradské kapituly. Nevadí, že listina je falzem z 12. století. Pro sebevědomí města není tak podstatná historie, která se ví, jako ta, jež se vidí zhmotněna ve stavbách. Tu Vršovice uchovávají v kostele sv. Mikuláše, jehož dnešní neobarokní podoba zastupuje i starší podobu barokní, gotickou a románskou. V blízkém ohybu Botiče pak zůstala uchována torza původního zastavění. Přirozeně je očekáváno také sídlo feudální vrchnosti, pro neznalé jeho roli snadno sehraje díky exponované poloze a architektonické formě Rangherka, žel právě brutálně vykuchaná a dostavbou mrzačená. Snad neztratí paměť, jako ji ztratilo místo, kde stála původní vodní tvrz. Ve viditelné paměti města dnes chybí také čitelnější zápis tradice vinohradnictví a vinařství.

VRŠOVICE MĚŠŤANSKÉ

Na vršovické návsi se potkala historická vesnice a ambiciózní moderní město. Usedlost Rangherka, spjatá s pěstováním bource morušového, poskytla sídlo radnici nejprve městečka (1885) a brzy města (1902). Z její zahrady se stal městský park a na jeho okraji vyrostly důstojné školní budovy.
Na sever a východ se prostor zastavoval bloky nájemních domů s mnohomluvnými fasádami pozdního historismu a secese a pro velkorysost velkoměstského bulváru dnešní Kodaňské se v Praze těžko hledá srovnání. Přerod venkovské návsi v městské náměstí završila budova Vršovické záložny, na níž se podíleli špičky secesní generace. Významový trojúhelník náměstí tak vytvořily téměř zámecká budova radnice, opravený a dostavěný kostel a nový chrám peněz a prosperity.

VRŠOVICE TOVÁRNÍ

Druhý zdroj a výraz vršovické prosperity najdeme na východ od návsi proměněné v náměstí. Původně karlínský závod Jindřicha Waldese na kovové zboží a mechanická spínadla se v roce 1907 usadil na nároží dnešní Moskevské a Vršovické a jeho prudký rozvoj sděloval i stavební růst továrny, záhy dominanty města. Podél staré cesty, dnešní Vršovické, a kolem železničních tratí vznikaly na počátku minulého století další továrny, vesměs podobně architektonicky hodnotné jako Koh-i-noor. Naše města se ke své škodě příliš lehce vzdávají továren jako své součásti, část těch vršovických dosud trvá, byť s proměněnou nebo už vyhaslou funkcí.

VRŠOVICE ŽELEZNIČNÍ

Vršovicemi projel první vlak již v roce 1871. Z téhož roku pochází dodnes dochovaná provozní budova s vodojemem. Nádraží Nusle-Vršovice (později Vršovice-Nusle, dnes Praha-Vršovice) na trati Dráhy císaře Františka Josefa z Prahy přes Benešov, Tábor a České Velenice do Vídně bylo ale otevřeno až 1. března 1882. Tato dráha potřebovala spolu s Turnovsko-kralupsko-pražskou dráhou seřaďovací nádraží a výtopnu a pro ně se hodila pláň vzniklá navážkou suti ze zbouraných novoměstských hradeb. Mladá republika pak vybudovala nové seřaďovací nádraží mezi Vršovicemi a Starými Strašnicemi. Vršovice lnou k tratím v celé své délce a těsný kontakt s náspem tu není nic výjimečného.

VRŠOVICE VOJENSKÉ

Vojáci patřili dlouho ke koloritu Vršovic. Vozatajská kasárna, postavená do roku 1888 při Vršovické proti budoucímu areálu Waldesovy továrny, zanikla takřka beze stop. Pěchotní kasárna byla v letech 1887 – 1890 postavena sice stranou, ale rychlý rozvoj Vršovic je brzy dostihl. Dodnes trvají, přestavěna v justiční areál. Vojáka už téměř nepotkat.

VRŠOVICKÁ HORA BOHDALEC

Do nadmořské výšky 273 metrů se tyčí částečně zalesněný kopec jako ostrov, obtékaný ze všech stran železnicí. I když část Bohdalce patří už k michelskému katastru, je to hora vršovická. Vršovice tu mají od konce 19. století svůj hřbitov. Vrchol obsadila malá čtvrť rodinných domků, od 20. let minulého století tu ale rychleji rostly dvě velké nouzové kolonie, Bohdalec a níže v Michli Slatina. Město si při svém rozvoji z obou ukrajovalo, už ve dvacátých letech vznikl komplex transformovny Praha-jih, v padesátých jediná pražská vozovna trolejbusů, dodnes sloužící jako autobusové garáže. Část kolonií ale dodnes trvá nejen ve skromných stavbách, ale i v barvitém životě. Zázrak, který může brzy skončit, kolem brousí developeři a dole pod kopcem se kreslí rozvojové projekty území. Prostor svobody v ohrožení.

VRŠOVICKÝ RÁJ PRO PRAHU

Jednu z ambicí Prahy jako hlavního města nového státu uspokojil zábavní a sportovní park Eden ve Vršovicích právě připojených k Praze. Otevřel v roce 1922 a nabídl bohatství atrakcí, pětikilometrovou horskou dráhu, laguny s obřím toboganem, jezírka s lodičkami, střelnice, kolotoče, houpačky po varietní a koncertní scény, promenády, restaurace, výčepy a kavárny, sportovní stadion, hipodrom, stálý cirkus a tančírnu Koloseum. Vojáci vršovických kasáren a hlavně obyvatelé blízké nouzové kolonie na Bohdalci se ale brzy postarali o pověst ne právě bezpečného místa a na konci desetiletí na Eden zaútočila hospodářská krize. Pak už jen živořil, v roce 1946 jeho torzo definitivně uzavřel hygienik a plochu pak využil sportovní areál. Po Edenu zbyly jen jméno a fotografie, i těch je překvapivě málo.

VRŠOVICE FOTBALOVÉ

Antonín Panenka zařadil mezi básnické prostředky světové kopané vršovický dloubák a Ďolíček není na fotbalové mapě světa přehlédnutelný. Žádné z pražských měst se tak silně neidentifikuje se svým

fotbalovým klubem. Historie dlouhá a bohatá: SK Kotva, AFK Vršovice, AFK Bohemians, AFK Bohemia, Železničáři Praha, Spartak Praha Stalingrad, ČKD Praha, Bohemians ČKD Praha, FC Bohemians Praha, CU Bohemians Praha, FC Bohemians Praha, Bohemians 1905, a to sledujeme jen, jak se měnilo jméno klubu. Nebyl jediný: SK Union Vršovice, Meteor Vršovice, Vršovický SK, AFK Waldes, Viktoria Vršovice, Slovan XIII. V roce 1953 přišel z Letné do Edenu nejstarší český fotbalový klub SK Slavia. A samozřejmě nezůstalo jen u fotbalu. Plocha sportovišť ve Vršovicích úspěšně konkuruje ploše železničního eráru.

VRŠOVICE MODERNÍ

Funkcionalismus vyloučil z architektury vše metafyzické ve jménu fyzického, Josef Gočár ale ukázal ve Vršovicích kostelem sv. Václava, jak velký je rozdíl mezi programovou tezí a skutečným uměleckým dílem. Nezůstal osamocen, Karel Truksa vytvořil ve stejném čase podobně spartánsky omezenými výrazovými prostředky Husův sbor jako jeho působivý protějšek. Ve Vršovicích stavěli i Alois Dryák, Bohumil Hübschmann, Bohumil Sláma, František Albert Libra či Antonín Černý. Moderní architektuře se tu dařilo.

NOVÉ VRŠOVICE

Po II. světové válce řešila velká centra těžby a těžkého průmyslu potřeby bydlení nových pracovníků zakládáním nových měst a městských čtvrtí. V Praze mají Nová Ostrava, Příbram-Březové Hory, Horní Slavkov či Ostrov nad Ohří jediný protějšek – Nové Vršovice. Čtvrť expandovala směrem na východ obytným souborem, který měl mít rozsah 4 500 bytů pro 16 000 obyvatel. Další obytný soubor, tentokrát už panelový, vznikl na přelomu 60. a 70. let na území vozatajských kasáren. Jestliže ten ze 40. a 50. let přinesl také pokus o vlastní centrum v podobě Kubánského náměstí s dominantou Společenského domu, nyní se v rozvolněné kompozici soustřeďují nové veřejné budovy kolem křižovatky Bělocerkevské (U Slavie) a Vršovické. V novém měřítku v tom v novém tisíciletí pokračují hmoty OC Eden a fotbalového stadionu SK Slavia. Vršovice nikdy netrpěly představou, že jsou hotové.

VRŠOVICE FOTOGRAFICKÉ

Vršovice jsou městem Františka Dostála.

VLADIMÍR CZUMALO

Vršovické obrázky

Nemohu se ubránit pocitu, že v několika řádcích se nelze zcela upřímně vyrovnat se vztahem k Vršovicím, kdysi poklidné a od centra Prahy vzdálené čtvrti, ve které jsem vyrůstal a bral rozum. Dokonce jsem neustále utvrzován v přesvědčení, že jsem v kostele sv. Václava, v úžasném díle architekta Josefa Gočára s oltářem nasměrovaným k severu, byl pokřtěn přímo vodou z Botiče, a nikoliv z Vltavy. Ve vlnách Botiče, dříve Vinného potoka, jsem jako nezbedný kluk často totiž skončil…

Čas popoběhl a skupina fotografů a členů Svazu českých fotografů se pustila do vyhledávání fotografických motivů, které divákům mají šanci nabídnout atmosféru a kolorit této pražské čtvrti ležící pod vinohradským kopcem. Pořizování fotografií současných Vršovic má velký význam pro samotnou městskou část. Ne, nejsou to jen pouhé fotografie zachycující místního genia loci, na němž se už před lety podíleli významní kumštýři ve Vršovicích žijící. Příjemným zjištěním je, že se zde nyní probouzí osobitá umělecká komunita soustředěná v nedávno nově vzniklé vršovické kavárně Café Sladkovský. Hned za rohem v Krymské ulici žil deset let básník Jiří Kolář. Zde také vznikla sbírka Vršovický Ezop. Pro fotografy je zajímavá skutečností, že zde žil rovněž malíř Mikuláš Medek se svou ženou, významnou fotografkou Emilou Medkovou.

Nelze však zapomenout na průkopníka v zachycování Vršovic, na fotografa a chemika Ing. Přemysla Koblice. Ten bydlel v Ruské ulici a jeho touhou bylo zdokumentovat atmosféru domečků Starých Vršovic ležících v závětří kostela sv. Mikuláše. Byl to svérázný člověk, rád chodil po svých, moc kouřil a popíjel vínečko, znal se s mnoha lidmi a měl rád legraci. Vlastně někde zde je možné nalézat předpoklady ke vzniku dobrých fotografií, i když ty skutečně dobré se rodí v srdci a v mysli. Fotograf samotný je při jejich vzniku naopak poněkud osamocený.

Zbývá připomenout jen některá další jména. Žil tu Ladislav Klíma, Josef Váchal, Fráňa Šrámek, František Kobliha, Václav Talich a zdejší hospody poznal také Jaroslav Hašek, který ve Vršovicích také rok bydlel.
A pak nejde nepřipomenout největšího podporovatele umělců, továrníka Jindřicha Waldese. Fotografie již při svém vzniku okamžitě zachytí minulost. Vršovice jsou opravdu zvláštním místem, jehož tajemství je pro mě skryté na náměstíčku, které rodilý Vršovičák nazývá Tržíček. My starší rodáci tak jmenujeme i zdejší hospodu. Nakonec jsem v ní něco poztrácel času, pronesl nejedno slovo a navíc nafotografoval nejednu vršovickou figurku. Přicházel sem také harmonikář Franta Vyhnal, Lešek Semelka, Leoš Suchořípa a semaforovská zpěvačka Jana Petrů, jejíž život ukončil výbuch karmy…

Skutečné tajemství Vršovic nejspíš nelze nikdy odhalit, ale fotografie je při jeho hledání velkým pomocníkem. Ten, kdo pořizuje fotografie, jako by sbíral drobné perličky ze dna lidského žití a navíc do obrázků vepchává samotný svět. Fotograf má pak dobrý pocit, že se snaží předat druhým lidem to, co považoval za dobré a krásné.

FRANTIŠEK DOSTÁL

Jiří Hanák / Barvy Vršovic

Jiří Černý / Na tramvaj ve Vršovické

Vladimír Skalický / Bez názvu

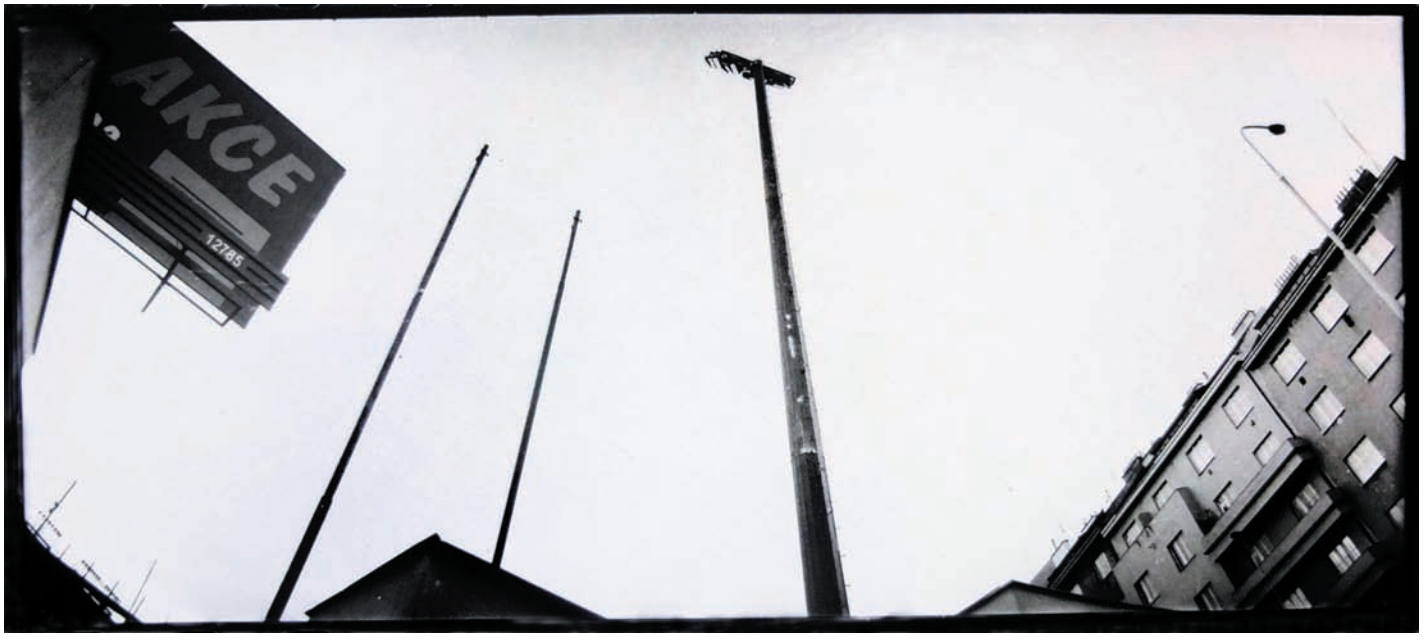

Zdeněk Ráž / Justiční palác

Bohumír Bubílek / Rekonstrukce pod dozorem - Rangherka

Eva Stanovská / Vršovická geometrie

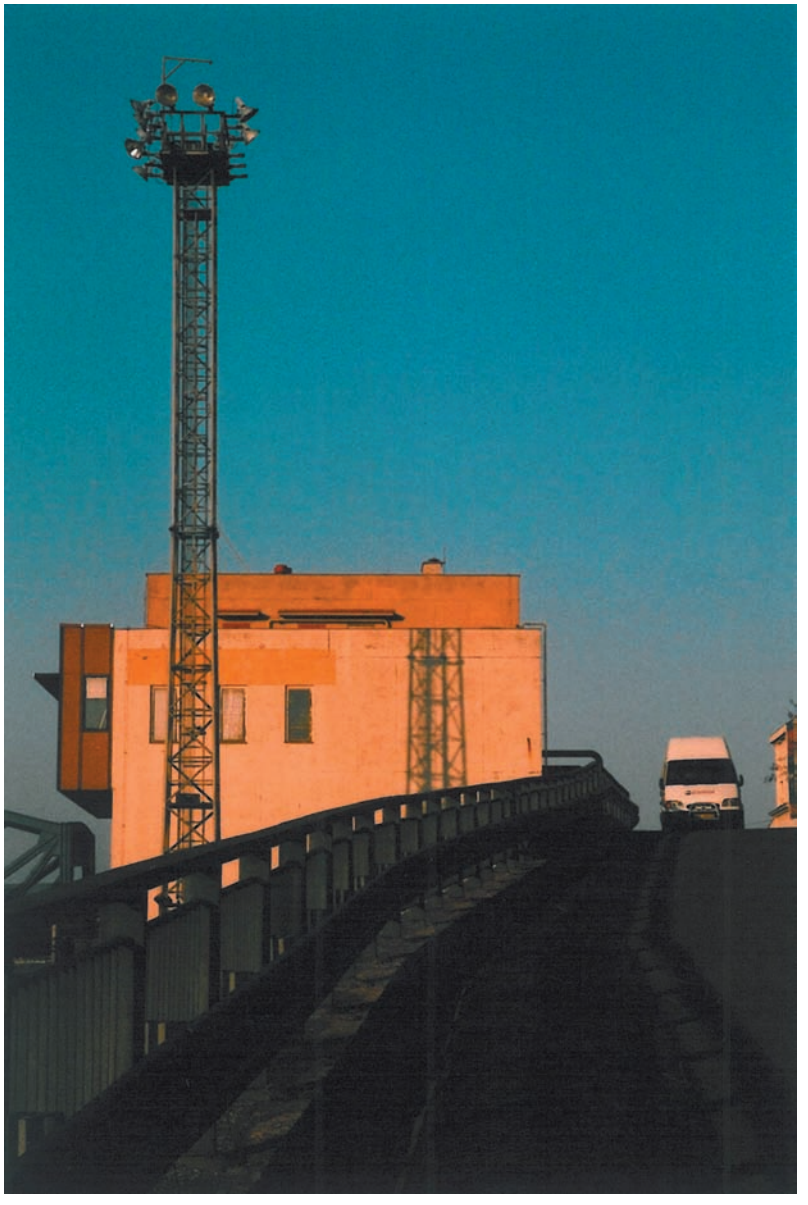

Jiří Durdík / Přechod

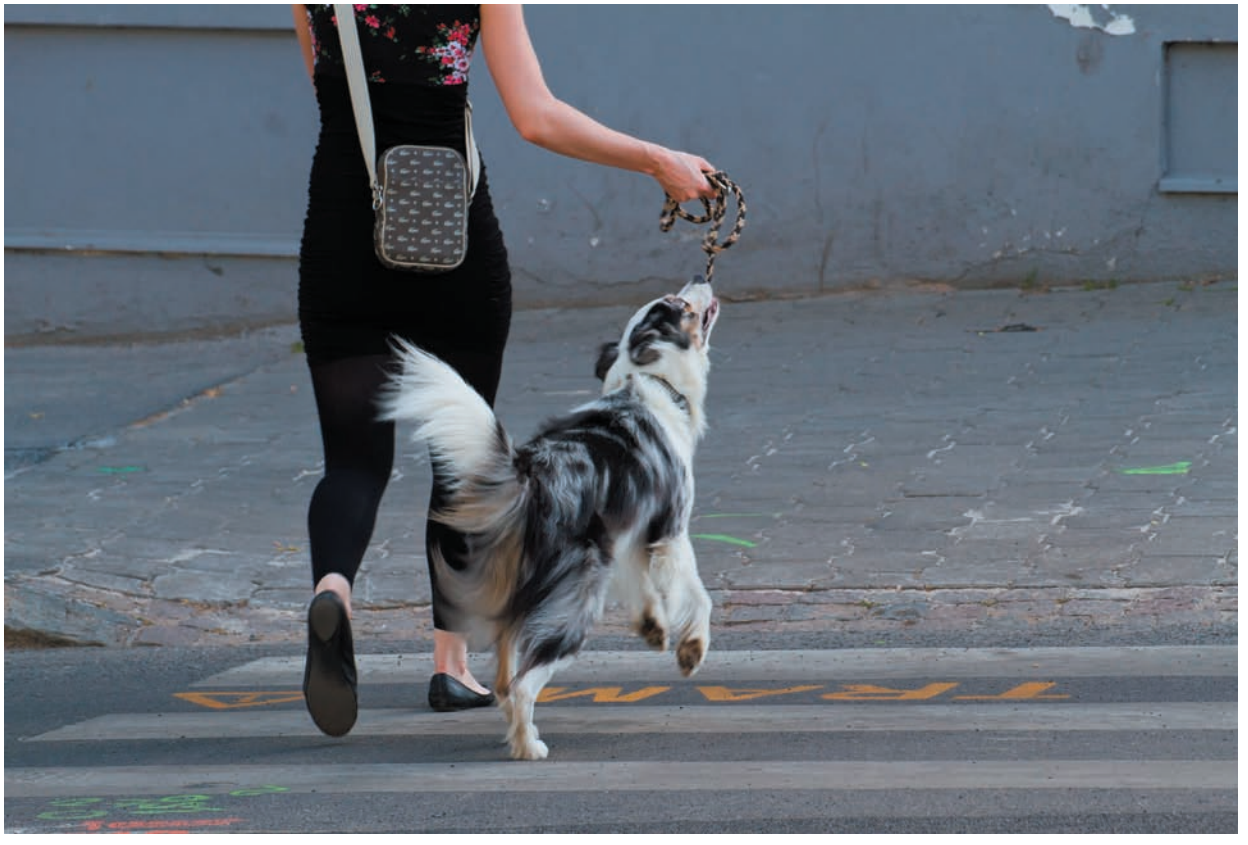

Kateřina Göttlichová / Bez názvu

Jiří Černý / Eden café

Karel Jiří Čapek / Černomořská

Andrea Morkusová / Bez názvu

Karel Jiří Čapek / Kodaňská

Tomáš Klika / Vršovický hřbitov

Jiří Černý / U Klokoně

Pavel Pola / Bohemians

Pavla Vrbová / Bez názvu

Pavel Pola / Zahrádkářská kolonie

Jitka Prosová / Před naším domem

Milan Sedláček / V parku

Milan Paukert / Meandry Botiče

Hana Čížková / Koh-i-noor, slavné logo Viktora Preissiga podle obrazu Františka Kupky

ĖZi!

Jiří Černý / Přijedou?

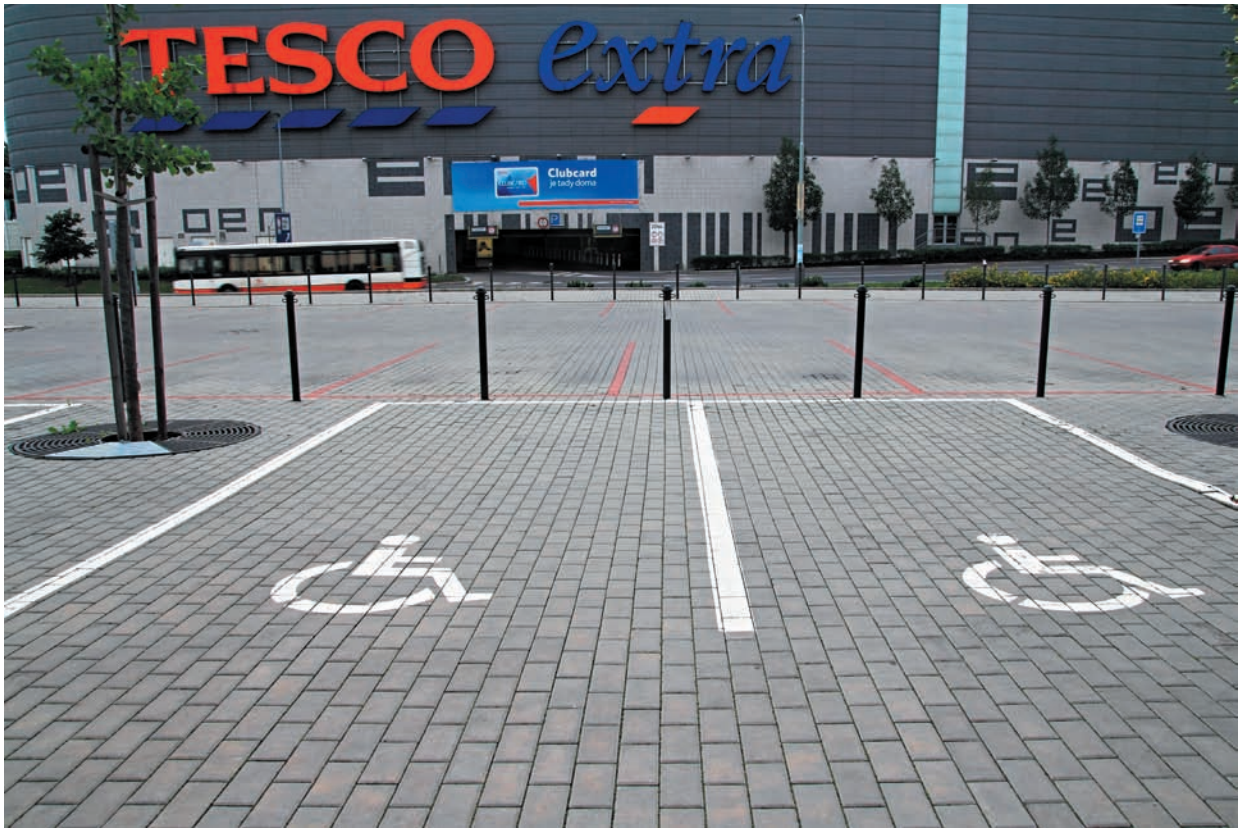

Jiří Durdík / Pozor snížený podhled !

Pavel Křepinský / Nové Vršovice

Richard Kliment / Na dvorku u ateliéru

Tomáš Vitovský / Vršovické náměstí před přestavbou Rangherky

Pavla Vrbová / Dvě věže

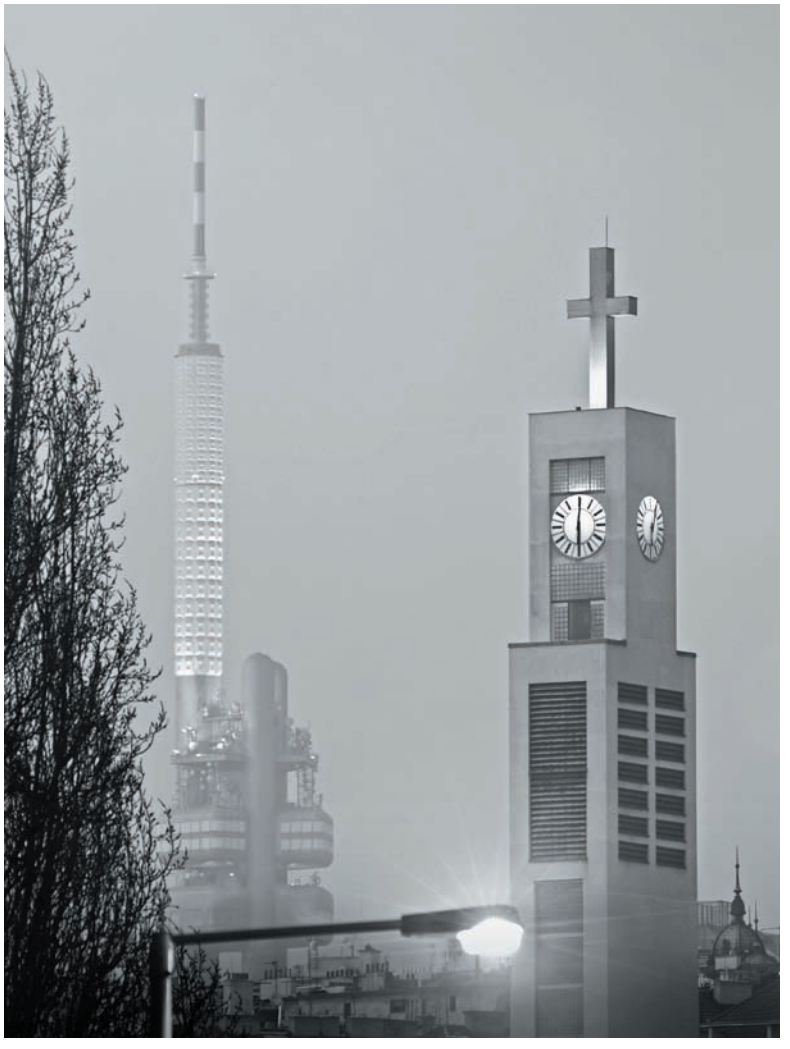

Eva Stanovská / Kalné ráno vršovického nádraží

Jiří Hanák / Nad Vršovicemi

Současná podoba Vršovic

Publikace je výstupem workshopu, který uspořádal Svaz českých fotografů v rámci projektu Praha dříve a nyní, podpořeného Ministerstvem kultury ČR a Hlavním městem Prahou. Workshop mapující nynější stav jedné části Prahy 10 byl pokračováním práce skupiny fotografů při SČF, jež v rámci tohoto projektu již zmapovala Dnešní Karlín, Dnešní Žižkov, Současný Smíchov, Přítomnost Braníka a Podolí a Současný Josefov. Workshopy jsou otevřeny široké fotografické veřejnosti, skupina fotografů se stále rozrůstá.

V rámci workshopu Současná podoba Vršovic, který se realizoval v koordinaci s fotografickou soutěží Cena Praha fotografická, jejíž speciální kategorie se zaměřila na Vršovice v roce 2012, pořídilo 31 fotografů několik stovek fotografií. Přes sto z nich prezentovala výstava uspořádaná v květnu 2013 v Galerii DESET-Waldesovo muzeum. Čechovo nám. - Moskevská 262/57, Praha 10.

Práce účastníků workshopu - Bohumír Bubílek, Karel Jiří Čapek, Jiří Černý, Hana Čížková, František Dostál, Jiří Durdík, Kateřina Göttlichová, Jiří Hanák, Jan Janota, Tomáš Klika, Richard Kliment, František Kocmich, Pavel Křepinský, Andrea Morkusová, Milan Paukert, Aleš Petříček, Pavel Pola, Jitka Prosová, Vlasta Ratislavová, Zdeněk Ráž, Milan Sedláček, Vladimír Skalický, Pavlína Staňková, Eva Stanovská, Martina Šimková, Jaroslav Šimon, Zuzana Šimonová, Věra Široká, Karel Široký, Tomáš Vitovský, Pavla Vrbová, Alena Vykulilová - probíhala v několika etapách. K vytipování zajímavých míst, seznámení s terénem a získání teoretických podkladů absolvovali dvě několikahodinové procházky Vršovicemi, které s historickým a kunsthistorickým výkladem vedl dr. Vladimír Czumalo. Vybrané území a jeho výjimečná místa i osobnosti jim jako svou celoživotní lásku představil v další procházce známý pražský fotograf František Dostál. Výsledky několikaměsíčního fotografování se postupně objevovaly na webových stránkách SČF, kde se k nim fotografové a návštěvníci mohli vyjadřovat. V dalších setkáních byly fotografie postupně hodnoceny a vybírány na výstavu a do katalogu, výběr provedla porota pod vedením mnoholetého fotografa Prahy, legendárního pražského chodce Jiřího Všetečky.

K tématu přistupovali fotografové individuálně podle svého vlastního výběru a zaměření. Místem se nechal každý oslovit po svém a po svém se také snažil vystihnout jeho atraktivitu a jedinečnost. Vršovice jsou představeny jako mnohostranná, rozmanitá, udivující i obdivovaná lokalita. Soubor snímků si všímá věcí podstatných stejně jako zdánlivých maličkostí. Od architektonických, dopravních a historicky vzniklých specifik po dobový kolorit a lidsky zabydlené prostředí.

I když existují stovky nejrozmanitějších fotografií Prahy, většina z nich je tvořena komerčně a účelově. Málokteré zachycují skutečný stav velkoměsta, tak jak se jeví jeho obyvatelům a návštěvníkům. Pořádání workshopů je pokusem, jak zachytit i tuto „nepohlednicovou" podobu jednotlivých částí hlavního města. Fotografům, kteří se do workshopů zapojují, jde především o vlastní individuální tvůrčí přístup. A právě kombinace řady pohledů, subjektivního pocitu a objektivní reality tvoří celek divácky přitažlivým.

Projekt Praha dříve a nyní skládá široce koncipovanou fotografickou kroniku naší metropole, jejímž smyslem je zachytit její stále se proměňující podobu a zachovat ji pro paměť příštích generací.

Další informace o průběhu workshopu a katalogy Karlína, Žižkova, Smíchova, Podolí a Braníka i Josefova lze nalézt na *www.scf.cz*

VĚRA MATĚJŮ

SOUČASNÁ PODOBA Vršovic

Vydáno v rámci projektu Praha dříve a nyní u příležitosti stejnojmenné výstavy
Foto na obálce Jiří Černý, Pavla Vrbová, logo Dana Bleyová
Sestavila Věra Matějů
Grafická úprava: Hr
Tisk: ART-D

Svaz českých fotografů
Trojanova 9, 120 00 Praha 2
tel. 00420 721 843 942
scf@scf.cz, www.scf.cz

SCF PRAHA PRAGUE PRAGA PRAG MINISTERSTVO KULTURY Městská část Praha 10 Praha foto grafická